

MAHIS
TYÖHÖN

Erityistä tukea tarvitseva opiskelija työssäoppimassa

Materiaalia työpaikkaohjaajakoulutukseen ja työpaikkaohjaajien kanssa tehtävään yhteistyöhön

Seija Eskola

Julkaisun tarkoitus

Tämä materiaali on tarkoitettu työpaikkaohjaajakoulutuksen toteuttamisen tueksi opettajille ja oppilaitoksille. Tavoitteena on antaa välineitä ja näkökulmia työpaikkaohjaajien ja opettajien perehdyttämiseen erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ohjaamiseen työpaikoilla.

Materiaali koostuu lyhyestä johdannosta ja työpaikkaohjaajakoulutuksen rungosta sekä teemoihin liittyvistä PowerPoint-esityksistä ja harjoituksista. PowerPoint-esitykset ja harjoitukset löytyvät IJKK:n www-sivuilta, osoite: www.ijkk.fi/mahis. Materiaali täydentää oppilaitoksen muuta työpaikkaohjaajakoulutuksen materiaalia.

Työssäoppimisen jakso on erityisen tärkeä erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle opintojen edistymisen tukena ja työllistymisen mahdollistajana. Ohjauksella on suuri merkitys työssäoppimisjakson onnistumiselle. Työssäoppimisen ohjaus on opiskelijan, opettajan ja työpaikkaohjaajan yhteistyötä, jossa päähenkilönä on opiskelija itse. Työpaikkaohjaajalla on merkittävä rooli erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan työssäoppimisen sujumisessa.

Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on huolehtia työpaikkaohjaajien kouluttamisesta ohjaukseen. Osa työpaikkaohjaajakoulutuksista tapahtuu ”jalkautettuna”, eli opettaja perehdyttää työpaikkakäyntien yhteydessä työpaikkaohjaajan ja työpaikan työssäoppimisen ohjaukseen. Materiaalin periaatteita ja näkökulmia voidaan soveltaa myös näissä tilanteissa.

- www.ijkk.fi/mahis

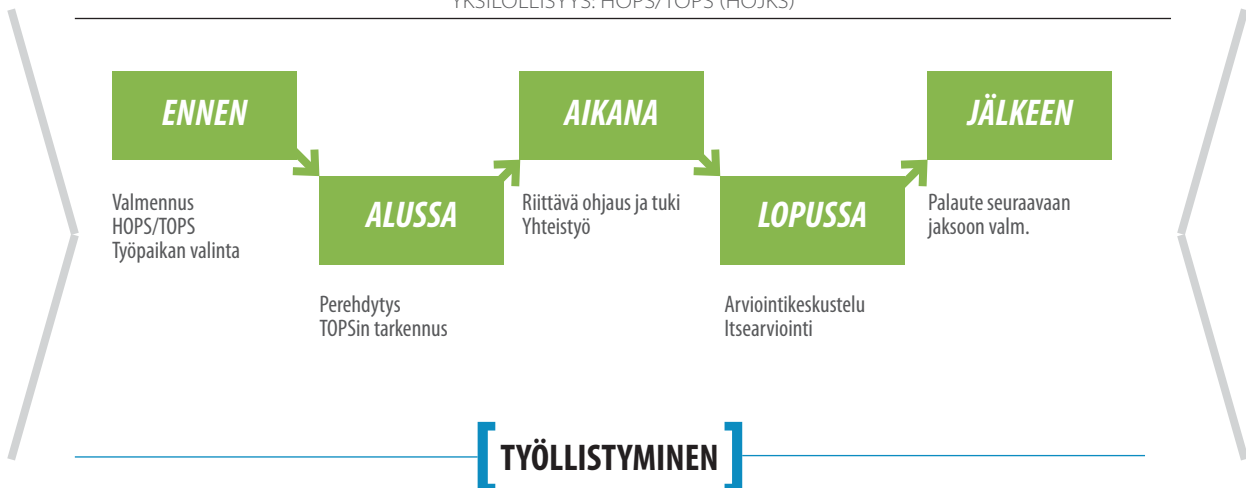
OPETTAJALLE

Työssäoppiminen on joillekin opiskelijoille erityisen haastava oppimisen menetelmä, ja he tarvitsevat paljon tukea työssäoppimisen eri vaiheissa. Opiskelijalla voi olla ongelmia mm. työhön perehtymisessä, työtehtävien oppimisessa ja suorittamisessa tai työyhteisöön sopeutumisessa. Opiskelijalle soveltuvan työpaikan löytäminen voi olla työlästä ja aikaa vievää. Osalle koulussa paljon tukea tarvitsevista opiskelijoista taas työssäoppiminen antaa mahdollisuuden osoittaa vahvimpia osaamisalueitaan ja oppia heille luontevimmalla tavalla.

Työssäoppimisen eri vaiheissa painottuvat ohjaus ja työpaikkojen kanssa tehtävä yhteistyö eri tavoin. Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ohjauksessa voidaan nähdä viisi kriittistä vaihetta, joista etenkin ennen työssäoppimisen alkua ja työssäoppimisen alussa olevat vaiheet ovat merkittäviä.

Työssäoppimisen ohjausprosessi

YKSILÖLLISYYYS: HOPS/TOPS (HOJKS)

Työssäoppimista ohjaavan opettajan rooli on tärkeä jakson käytännön suunnittelijana, opiskelijoiden perehdyttäjänä ja valmentajana sekä yhteydenpitäjänä työpaikkoihin. Tämä edellyttää opettajalta hyvää työelämän tuntemusta ja henkilökohtaisia kontakteja työpaikkoihin sekä opetussuunnitelma- ja opiskelijatuntemusta.

Opiskelijan ja työpaikan valmentaminen työssäoppimiseen, tuki ja ohjaus työssäoppimisen aikana ja arviointikeskustelussa ovat opettajan tärkeimpiä tehtäviä. Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman osana oleva työssäoppimisen suunnitelma (ja suunnitelma ammattiosaamisen näytöistä) on hyvä yhteistyön apuväline työssäoppimisen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Jakson edetessä opettaja toimii sekä opiskelijan että työpaikkaohjaajan tukena. Hän perehdyttää myös mm. arvioinnin käytäntöihin kuten oppimisen jatkuvaan arviointiin, palautteen antamiseen ja ammattiosaamisen näytöihin.

Haasteena pidetään usein sitä, mitä, miten ja kuka kertoo työpaikalle opiskelijan ohjaukseen ja työskentelyyn liittyvistä erityisistä tarpeista. Työn tekemiseen ja ohjaukseen oleellisesti vaikuttavista tekijöistä olisi kuitenkin ohjaajan hyvä tietää, jotta jaksolle asetetut tavoitteet olisivat realistiset ja järjestelyt sekä ohjaus tukisivat oppimista. Tiedonvälityksessä on huomioitava opiskelijan päähenkilöys, luottamuksellisuus ja työelämälähtöisyys. Tuen tarpeesta kertoo opiskelija tai hänen luvallaan (ja alaikäisen osalta huoltajien luvalla) opettaja käytännönläheisesti: miten tuen tarve vaikuttaa työhön ja ohjaukseen. Opiskelijan vahvuuksista on yhtä tärkeä kertoa kuin tuen tarpeista.

TYÖSSÄOPPIMISTA OHJAAVA OPETTAJA

Ennen jaksoa ja jakson alussa

- sopivan työssäoppimisen paikan löytäminen/ tuki löytämisessä
- opiskelijan perehdytys
- työpaikkaohjaajan perehdytys
- työssäoppimisen jakson (ja ammattiosaamisen näyttöjen) suunnittelu yhdessä opiskelijan ja työpaikkaohjaajan kanssa (TOPS).
- opiskelijan vahvuuksien ja tuen tarpeiden huomiointi työssäoppimisessa ja niiden esilletuominen yhdessä opiskelijan kanssa (huom. salassapito, luottamus)
- yksilöllisten työssäoppimisen tavoitteiden laatiminen yhteistyössä
- tavoitteiden ja arvioinnin kohteiden sekä kriteerien avaaminen työpaikan näkökulmasta
- tarvittaessa jakson järjestelyistä ja tukitoimista huolehtiminen
- ohjauksen menetelmien kartoittaminen

Jakson aikana ja lopussa

- opiskelijan ohjaus ja tuki
- työpaikkaohjaajan ohjaus, tuki
- seuranta
- opiskelijan arviointiin liittyvistä yksilöllisistä ratkaisuksista huolehtiminen
- osallistuminen arviointikeskusteluun ja siihen liittyvä dokumentointi
- tarvittaessa ohjaus muihin tukitoimiin
- työssäoppimisen kokemusten hyödyntäminen opiskelussa
- työssäoppimisjakson hyödyntäminen työllistymisen tukemisessa

Opettaja perehdyttää ja ohjaa työpaikkaohjaajaa yksittäisen opiskelijan työssäoppimisen ohjauksen yhteydessä, muiden työpaikkakäyntien yhteydessä ja erillisissä työpaikkaohjaajille tarkoitetuissa tilaisuuksissa sekä työpaikkaohjaajakoulutuksissa.

TYÖPAIKKAOHJAAJA ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN OPISKELIJAN OHJAAJANA

Työpaikkaohjaajalla on keskeinen merkitys erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan työssäoppimisen onnistumisessa. Työpaikkaohjaajan tehtäviä ovat mm.

- turvallisen, myönteisen ilmapiirin luominen
- kannustus
- perehdytys työpaikkaan, työyhteisöön, työtehtäviin
- jakson suunnittelu yksilöllisesti opiskelijan, opettajan, muiden työntekijöiden ja tarvittaessa muiden tahojen kanssa (työtehtävät, eteneminen, tuen ja ohjauksen suunnittelu sekä arviointi)
- oikea-aikainen ja oikeanlainen ohjaus ja palaute
- työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytön arviointi
- yhteistyö opettajan kanssa.

Jokaisella työpaikalla on "erilaisia oppijoita" ja jokainen meistä on omalla tavallamme erilainen oppija. Kun työpaikkaohjaajakoulutuksessa käsitetään erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ohjaamista, työpaikkaohjaajat saavat näkökumia myös monenlaisten työtovereidensa kohtaamiseen ja perehdyttämiseen.

ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVIEN OPISKELIJOIDEN OHJAUS JA TYÖPAIKKAOHJAAJAKOULUTUS

Erytystä tukea tarvitsevan opiskelijan ohjaamisen teema sisällytetään läpäisynä kaikkiin työpaikkaohjaajakoulutuksen teemoihin. Näkökulmana on, että opiskelijalähtöinen ohjaaminen ja laadukas työssäoppimisen sekä näyttöjen toteuttaminen tukee kaikkien opiskelijoiden oppimista, ja erityisen tärkeää se on opiskelijoille, joilla on eri syistä erityisiä tuen tarpeita oppimisessaan.

Työpaikkaohjaajakoulutukseen on tärkeää sisällyttää teemoja monenlaisesta oppimisesta ja ohjaamisesta, erityisistä tuen tarpeista työssäoppimisessa ja niiden huomioinnista ohjaamisessa, rakentavasta palautteesta ja ammatillisesta erityisopetuksesta. Työpaikkaohjaajat voivat hyödyntää koulutuksessa saamaansa tietoa yksittäisten opiskelijoiden ohjaamisen lisäksi myös työtovereidensa kohtaamisessa ja perehdyttämisessä sekä oman oppimisensa tiedostamisessa.

Työpaikkaohjaajakoulutuksen toteutuksessa on hyvä hyödyntää osallistujien omia kokemuksia ja yhteistoiminnallista työskentelyä sekä soveltavia tehtäviä omasta ja oman työpaikan näkökulmasta. Yhteisissä keskusteluissa koulutukseen osallistuvien työpaikkaohjaajien kanssa myös kouluttajina toimivat opettajat ja oppilaitos voivat saada ideoita työssäoppimisen käytäntöjen ja opetussuunnitelman kehittämiseen.

Miten erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ohjaus huomioidaan työpaikkaohjaajakoulutuksen teemoissa?

Työpaikkaohjaajien koulutusohjelman perusteet 2 ov (Opetushallitus moniste 2/2004)

Työpaikkaohjaajille tarkoitetun koulutusohjelman keskeisenä tavoitteena on edistää työssäoppimista ja osaamisen arviointia näyttöjen avulla sekä parantaa työpaikoilla järjestettävän koulutuksen laatua. Työpaikkaohjaajien koulutusohjelma (2 opintoviikkoa) koostuu neljästä osa-alueesta:

1. Ammatillinen koulutus ja työelämäyhteistyö
2. Opiskelijalähtöinen ohjaaminen
3. Työssäoppimisen ja näyttöjen toteuttaminen
4. Opiskelijan arviointi työpaikoilla.

Jokainen osa-alue tarjoaa näkökulman työssäoppimisen, näyttöjen ja oppilaitosyhteistyön kehittämiseen. Osa-alueet voidaan toteuttaa itsenäisinä kokonaisuuksina, ja ne on mahdollista suorittaa missä järjestyksessä tahansa. Tavoitteena on, että yhdessä osa-alueet muodostavat kokonaisuuden, joka tukee työpaikkaohjaajana toimimista. Opetushallituksen monisteessa 2/2004 on tarkemmin kuvattu työpaikkaohjaajakoulutuksen tavoitteita, sisältöjä ja toteutusvaihtoehtoja.

Tässä materiaalissa keskitytään erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan työssäoppimisen ohjaukseen liittyviin teemoihin ja sen sisällyttämiseen työpaikkaohjaajakoulutukseen. Opiskelijalähtöisen ohjaamisen osuudessa sisällöt kattavat koko osan tavoitteet. Materiaalin rinnalla käytetään työpaikkaohjaajakoulutuksen yleistä materiaalia.

1. AMMATILLINEN KOULUTUS JA TYÖELÄMÄYHTEISTYÖ

TAVOITTEENA ON, ETTÄ TYÖPAIKKAOHJAAJA

- tuntee ammatillisen koulutuksen yleisen rakenteen ja erilaiset koulutuksen järjestämis muodot omalla alallaan
- hahmottaa oman alan ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteet
- kehittää ammatillista koulutusta työelämälähtöiseen suuntaan
- suunnittelee työssäoppimista ja näyttöjä omalla työpaikallaan (Opetushallitus 2004).

Sisällöt erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ohjauksen näkökulmasta:

- Ammatillisen erityisopetuksen perusteet: ammatillinen erityisopetus – miksi, mitä ja kenelle?
TUKIMATERIAALI: PowerPoint-esitys ”Ammatillinen erityisopetus”
- Eri toimijoiden roolit erityisesti ohjauksellisuuden näkökulmasta

2. OPISKELIJALÄHTÖINEN OHJAAMINEN

TAVOITTEENA ON, ETTÄ TYÖPAIKKAOHJAAJA OSAA

- luoda opiskelijoille mahdollisuuksia oppia ja hankkia tietoa erilaisin tavoin
- kehittää yksilöllisiä työssäoppimistilanteita lähtökohdiltaan erilaisille opiskelijoille
- ristiriitatilanteissa toimia rakentavana ratkaisijana (Opetushallitus 2004).

Sisällöt erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ohjauksen näkökulmasta:

- Opiskelijan erityisen tuen tarpeet ja oppimistapojen tunnistaminen:
  - Erilaiset tavat oppia, oppimistyyliä ja -tavat
  - Opiskelijoiden erityiset tuen tarpeetOppimisvaikeudet ja psyykkiset tuen tarpeet
TUKIMATERIAALI: PowerPoint-esitykset: "Monenlaiset tavat oppia ja ohjata" ja "Oppimisvaikeudet ja psyykkiset vaikeudet"
HARJOITUKSIA: Oppimistyylikartoituksia toiminnallisesti, Pikalukitesti (Hero, Kuntoutussäätiö)
- Ohjauksen menetelmiä ja palautteen antaminen (ks. myös kohta 4.)
  - Hyvän ohjauksen periaatteet, erilaisia ohjauksen menetelmiä
  - Palautteen antaminen
  - Vuorovaikutustaidot ohjaamisessa
  - Haastavat ohjaustilanteet**TUKIMATERIAALI:** PowerPoint-esitys "Ohjauksen menetelmiä ja palautteen antaminen"
HARJOITUS: "Haastavat ohjaustilanteet työssäoppimisen ohjauksessa"

3. TYÖSSÄOPPIMISEN JA NÄYTTÖJEN TOTEUTTAMINEN

TAVOITTEENA ON, ETTÄ TYÖPAIKKAOHJAAJA

- perehdyttää opiskelijan työhön
- ohjaa työssäoppimista ja toteuttaa näyttöjä tehtyjen sopimusten mukaisesti
- vakiinnuttaa työssäoppimisen osaksi työyhteisönsä toimintaa yhteistyössä työnantajansa kanssa (Opetushallitus 2004).

Sisällöt erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ohjauksen näkökulmasta:

- Eri osapuolten tehtävät ja vastuu työssäoppimisen eri vaiheissa: ennen jaksoa, työssäoppimisen alussa, aikana, lopussa ja työssäoppimisjakson jälkeen
TUKIMATERIAALI: PowerPoint-esitys "Eri osapuolten tehtävät ja vastuu työssäoppimisen eri vaiheissa"
Harjoitus sisältyy PowerPoint-esitykseen

4. OPISKELIJA-ARVIOINTI TYÖPAIKALLA

TAVOITTEENA ON, ETTÄ TYÖPAIKKAOHJAAJA OSAA

- arvioida työssäoppimista ja näyttöjä laadukkaasti ja työelämän osaamisvaatimuksia painottaen
- antaa opiskelijalle kannustavaa palautetta (Opetushallitus 2004).

Sisällöt erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ohjauksen näkökulmasta:

- arviointiperiaatteiden tuntemus
- rakentava ja kehittävä arviointi
- itsearviointin tukeminen
- yksilölliset tavoitteet ja mukautetut arviointikriteerit
- ammattiosaamisen näyttöihin liittyvät tukitoimet
TUKIMATERIAALI: PowerPoint-esitys "Opiskelija-arviointi työssäoppimisessa ja ammattiosaamisen näytöt"
Materiaalia palautteen antamisesta myös kohdassa 2.

Materiaalit ovat vapaasti sovellettavissa kohderyhmien tarpeisiin.

TYÖPAIKKAOHJAAJAN KOULUTUSMATERIAALI:

Erityistä tukea tarvitseva opiskelija työssäoppimassa

Materiaalia työpaikkaohjaajakoulutukseen ja työpaikkaohjaajien kanssa tehtävään yhteistyöhön

-julkaisu on tehty Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen Mahis työhön -projektissa (2008-2011). Projektin tavoitteena on erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksien edistäminen tehostetun uraohjauksen avulla. Projekti on Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ja Uudenmaan ELY-keskuksen rahoittama.

Materiaali on tarkoitettu työpaikkaohjaajakoulutuksen toteutuksen ja työpaikkaohjaajien perehdytyksen tueksi opettajille ja oppilaitoksille. Painopisteenä on erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ohjaaminen työpaikoilla. Materiaali tukee oppilaitosten työpaikkaohjaajakoulutusmateriaalia. Julkaisuun liittyy PowerPoint-kalvosarja, joka on saatavissa projektin verkkosivuilta www.ijkk.fi/mahis

Graafinen suunnittelu ja taitto: Pete Alander
Kuvat: Timo Porthan ja UKKn henkilökunta ja opiskelijat

Invalidiliiton
Järvenpään
koulutuskeskus

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013